

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 7, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 658.012.621 (477)

I. Г. Пахомова,
к. е. н., доцент, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
О. І. Мамонова,
магістр, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

I. G. Pahomova,
Cand. of Econ. Sciences, associate professor, Zaporizhzhya National Technical University
O. I. Mamonova,
Master, Zaporizhzhya National Technical University

ANTI-CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT ENGINEERING COMPANIES UKRAINE

У статті розглянуті причини виникнення кризи у машинобудуванні та досліджено сучасний стан антикризового фінансового управління підприємствами. Виявлено всі проблеми даної галузі і запропоновано шляхи їх подолання.

The article describes the causes of the crisis in mechanical engineering and examined the current state of financial crisis management of enterprises. Found all the problems of the industry and the ways to overcome them.

Ключові слова: антикризове фінансове управління, криза, економічна криза, загроза, банкрутство, ймовірність банкрутства.

Keywords: crisis financial management, crisis, economic crisis, the threat of bankruptcy, probability of bankruptcy.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Машинобудування є однією найважливіших галузей промисловості, бо має вплив на ефективність та продуктивність багатьох сфер економічної діяльності країни. В економіці України перед машинобудівними підприємствами постали проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку та залучення додаткових фінансових і матеріальних ресурсів. З метою підвищення економічної безпеки машинобудівних підприємств та пошуку нових способів стабілізації їх роботи необхідно дослідити існуючі способи антикризового фінансового управління.

Метою є розгляд причин виникнення кризи у машинобудуванні та дослідження сучасного стану антикризового управління підприємствами машинобудування.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційний період переходу економіки України до ринкової характеризується нестійким фінансовим станом або банкрутством деяких промислових підприємств. Для його появи існує чимало передумов, а саме: інфляція; взаємні неплатежі; наближення ціни на деякі види продукції до ціни на аналогічну, але якіснішу імпортовану продукцію; невміння керівників старої адміністративно-командної системи пристосовуватися до реальності ринку, який формується.

Однією з причин зменшення прибутковості підприємств машинобудівного комплексу України є зменшення обсягу виробництва продукції. Обсяг продукції машинобудівних підприємств на ринку наведено у таблиці 1.

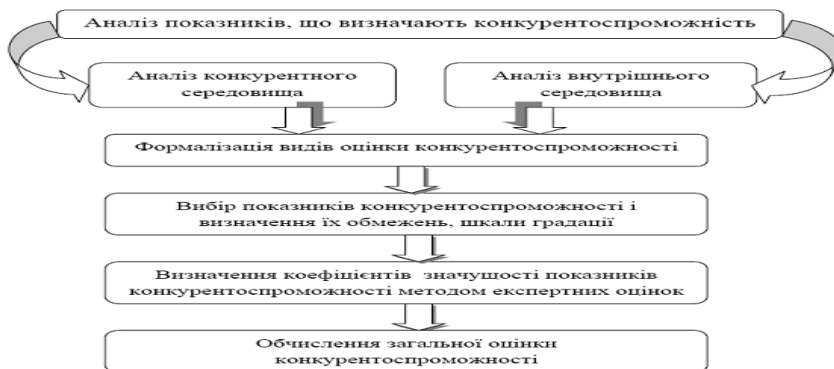
Свого максимального значення обсяг реалізованої продукції досяг у 2012 р. та склав 144933,8 млн. грн. або 10,2% у загальній структурі промисловості. У 2014 р. значення цього показника зменшилось на 2,3%, що становило 94088,4 або 7,8% відповідно. Майже вдвічі скоротилися обсяг вироблених машин та устаткування й транспортних засобів та устаткування, що становило у 2014р. в порівнянні з 2012 р. 29713,2 млн. грн. та 37817,5 млн. грн. відповідно. Це є негативною тенденцією й свідчить про зменшення долі машинобудівної галузі у структурі промисловості держави та відставання у технічному плані вітчизняної промисловості від розвинутих країни світу [1, С.93-99].

Таблиця 1.
Динаміка обсягів реалізованої промислової продукції в Україні за 2010-2015 рр. (млн грн) [2]

Роки	Показники	
	Обсяг реалізованої продукції України, млн. грн.	Обсяг реалізованої продукції машинобудівних підприємств України, млн. грн.
2010 р.	1065850,5	99270,5
Питома вага, %	100	9,3
2011 р.	1331887,6	133469
Питома вага, %	100	10
2012 р.	1400680,2	143533,1
Питома вага, %	100	10,2
2013 р.	1354130,1	117301,9
Питома вага, %	100	8,7
2014 р.	1389140,5	99378,1
Питома вага, %	100	7,2
2015 р.	1351374,7	91601,2
Питома вага, %	100	6,8

Обсяги реалізованої продукції галузі машинобудування займають майже десяту частину від загального обсягу промислового виробництва України за останні роки. Як видно з табл. 2 питома вага машинобудування зменшилася з 10 % у 2011 р. до 6,8 у 2015 р. З боку держави відсутня грамотна профінансована стратегія розвитку, тому переважна більшість машинобудівних підприємств змушена існувати в режимі виживання. Результатом цього стала втрата наявних ринкових позицій, банкрутство багатьох підприємств, критичне моральне і фізичне старіння технологій та устаткування.

Дослідження сучасного стану промисловості України свідчить, що в галузі машинобудування існують проблеми, які вирішуються досить повільно. Рентабельність машинобудівної галузі поступово зменшується, а у 2014 р. її значення є від'ємним і складає -2,4%, але за період січень-вересень 2015 р. різко збільшується до 5,2%. На сектор машинобудування України припадає приблизно 3,5 % від ВВП та 5% від загального рівня зайнятості країни.

Риунок 1. Динаміка зміни показника рентабельності підприємств машинобудування України за 2010-2015 рр., %

Через скорочення світового попиту на ринку машинобудівної продукції підприємства втратили зарубіжні ринки збуту. Об'єктивна причина спаду — зниження економічної та інвестиційної активності на внутрішньому ринку і водночас скорочення продажів на ключовому для українського машинобудування російському ринку [1, С.93-99].

У 2010 – 2015 рр. р. відчутний вплив на обсяги вітчизняного промислового виробництва мав зовнішній ринок: питома вага іноземних замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції становила у 2013 р. - 57,22 %, у 2014 р. – 52,83 %, та 61,5 % у 2015 рр. їх загального обсягу. У машинобудівної продукції України за 2015 р., порівняно з 2013 та 2014 рр. обсяг нових замовлень на виробництво машинобудівної продукції зменшився майже вдвічі, і також зменшився обсяг іноземних замовлень цієї продукції.

До основних проблем та машинобудівних підприємств України відносяться наступні:

- війна на Сході України призводить до пошкоджень потужностей, порушень енергетичної та транспортної інфраструктури виробництва;
- перебої в роботі погіршують експортні позиції металургійних заводів і комбінатів;
- безперервно зростають ціни на електроенергію для промислових споживачів;
- складна ситуація з вантажними залізничними перевезеннями. За рік тарифи вже двічі підвищувалися і передбачається чергове зростання ціни на транспортування;
- підприємства змушені купувати валюту, щоб придбати комплектуючі та сировину через те, що валютну виручку забирає держава. На цих валютних операціях продукція втрачає 3% собівартості;
- відсутність у більшості підприємств сертифікату згідно з міжнародними стандартами;
- модернізують українське машинобудування в основному зарубіжні компанії;
- при наявних пропозиціях вітчизняних підприємств велика кількість комплектуючих і обладнання завозиться з-за кордону, тому що так диктує закордонний інвестор;
- на підприємствах немає масового інформування про доступ на європейський ринок;
- труднощі з термінами виконання наявних контрактів з причин застарілих технологій (на більшості підприємств стоїть багатосерійне виробництво за принципом змінно-потоківих ліній «верстат-операція», яке передбачає роботу тисячі фахівців, що на сьогодні не потрібно через невеликі замовлення) [3, с. 62-68].

Управління підприємством машинобудування в умовах кризи має бути спрямоване на збільшення надходження фінансових ресурсів та зменшення поточних витрат. Увагу слід приділити розвитку наукоємних і високотехнологічних виробництв. Це призведе до зниження матеріалоємності продукції. До покращення якості та виходу виробництва на новий рівень, що дозволить посісти нові ніші на світовому ринку. Для успішного розвитку машинобудування в Україні необхідно підтримувати конкурентоспроможність продукції на світовому ринку. Для цього необхідно забезпечити високу якість продукції, її надійність та довговічність, що вимагає великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення та оновлення технологічного парку виробництва [4, с. 190-194].

Вагоме значення для подальшого розвитку України має машинобудування, а одним з найбільших регіонів – товаровиробників машинобудівної промисловості є Запорізька область.

У 2015 р. Запорізька область зберегла за собою третє місце серед регіонів України за обсягами реалізованої промислової продукції (8,7% від загального обсягу реалізації по Україні).

На разі ситуація залишається ще дуже складною. Обсяги виробництва промисловості по Запорізькій області за 2015 р. склали 94,3 % 2014 р. (по Україні – 86,9 %). Скорочення обсягів виробництва в 2015 р. у металургії склало 4,7 %, машинобудуванні – 6,6% та виготовлено лише 60,8 % легкових автомобілів від 2014 р. і 32,6 % – вантажних [5, с. 229-236].

Одне з важливих значень для підприємств має показник рентабельності продажу, що характеризує ефективність господарської діяльності підприємств. Рентабельність продажу по підприємствах ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «ЗАЗ», ПАТ «Запоріжтрансформатор» станом на 2015 р. мали негативну тенденцію до скорочення рентабельності продажу і, як наслідок, зменшення виручки від реалізації продукції.

Значне перевищення чистого обігового капіталу над оптимальною потребою свідчить про нерациональне використання ресурсів підприємства, це стосується ПАТ «Мотор Січ». Недолік обігового капіталу свідчить про нездатність підприємств ПАТ «Запорізький автомобільний завод» і ПАТ «Запоріжтрансформатор» вчасно погасити короткострокові зобов'язання.

У ході дослідження використані класичні моделі аналізу банкрутства Альтмана, Лісу, Спрінгейта, Сайфуліна-Кадикова, Бівера, а зведені результати розрахунків наведені у таблиці 2.

Таблиця 2.
Результати аналізу вірогідності банкрутства підприємств машинобудування Запорізької області за період 2010-2015 рр.

Моделі		Альтмана	Лісу	Спрінгейта	Сайфуліна-Кадикова	Бівера
Підпр-во	Рік					
ПАТ "ЗАЗ"	2010	2,05	0,05	0,91	134,84	0,03
	2011	2,30	0,04	0,78	17,27	0,09
	2012	2,48	0,04	0,85	3546,92	0,00
	2013	1,73	0,04	0,50	302,70	0,02
	2014	-0,80	-0,05	-4,59	-11,91	0,01
	2015	-2,09	-0,08	0,66	-19,79	0,00

	Висновок	Висока вірогідність банкрутства	Висока вірогідність банкрутства	Вірогідність банкрутства велика	Висока вірогідність банкрутства	За рік до банкрутства
ПАТ "Мотор Січ"	2010	4,15	0,09	1,92	15797,00	0,60
	2011	3,92	0,09	1,92	4,96	0,50
	2012	3,76	0,07	1,69	6,01	0,52
	2013	3,86	0,07	1,47	7,74	0,57
	2014	2,74	0,08	1,32	7,01	0,36
	2015	3,60	0,12	2,25	39,77	0,63
	Висновок	Вірогідність банкрутства низька	Вірогідність банкрутства низька	Вірогідність банкрутства низька	Вірогідність банкрутства низька	Стійкий фінансовий стан
ПАТ "ЗТР"	2010	2,19	0,06	1,46	2,75	0,11
	2011	3,51	0,08	2,35	2,64	0,34
	2012	3,50	0,08	2,35	2,49	0,34
	2013	2,30	0,05	1,63	3,20	0,10
	2014	0,10	0,00	-0,61	1,69	0,01
	2015	0,39	-0,05	0,50	-19,39	0,01
	Висновок	Висока вірогідність банкрутства	Висока вірогідність банкрутства	Вірогідність банкрутства велика	Висока вірогідність банкрутства	За рік до банкрутства

За отриманими результатами таблиці 2 виявлено, що деякі отримані значення показників зовсім не відповідають встановленій шкалі значень та виходять за її межі, тому постає питання трактування результатів отриманих розрахунків. Неоднозначність отриманих висновків свідчить про сумнівність оцінки адекватності моделей зарубіжних вчених у українських реаліях.

Наявність дебіторської заборгованості певною мірою є резервом фінансових ресурсів. Що забезпечує ліквідність підприємства, а отже зменшує ризик втрати платоспроможності. Водночас збільшення дебіторської заборгованості спричиняє зменшення прибутковості підприємства, оскільки частина фінансових ресурсів залучена із господарського обігу. Отже важливим є встановлення балансу між кредитною політикою та інкасацією дебіторської заборгованості. Підприємствам доцільно розробляти шкалу штрафів за протерміновані платежі. Інкасаційна політика повинна містити набір методів співпраці з дебіторами щодо повернення боргів або ж використовувати форми рефінансування дебіторської заборгованості [6, с. 225-239].

Механізми попередження кризи на підприємствах машинобудування майже не запроваджені, фактично діють лише механізми управління наслідків кризи. Прийняття економічно обґрунтованих антикризових рішень зводиться до перевірки економічного стану підприємства шляхом збору достовірної фінансово-економічної інформації про використання фінансових коштів (її обробки, її аналізу, використовуючи економіко-математичне моделювання, де розкриваються додаткові резерви і можливості покращення фінансового стану підприємства машинобудування і відносяться відповідні зміни у його фінансове прогнозування) [7, с. 127-130].

Висновки. Таким чином, відсутність у управлінського персоналу чітких антикризових програм і механізмів, недостатня увага питанням розвитку галузі машинобудування зумовлює поглиблення кризового стану підприємств галузі та збільшує появу підприємств-банкрутів. Ефективним способом попередження ліквідації підприємства є впровадження превентивних заходів щодо попередження кризи на підприємстві шляхом періодичного проведення аналізу вірогідності банкрутства підприємств машинобудування з метою виявлення системних ризиків діяльності підприємства.

Список літератури.

1. Кальна, Т. А. Конкурентоспроможність продукції машинобудівної промисловості [Текст] / Тетяна Анатоліївна Кальна // Економічний аналіз : зб. наук. Праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 2. – С. 93-99.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Чорнобровкіна С. В. Сучасний стан пролеми металургійної та машинобудівної промисловості України / С. В. Чорнобровкіна // Вісник НТУ «ХПІ» - 2015. – Вип. 26. – С. 62-68
4. Божко В. П. аналіз сучасного стану машинобудівної галузі України / В. П. Божко, І. О. Кашеєва // Бізнес Інформ. – 2013 – Вип. 4 – С. 190-194.
5. Фещенко О. П. Розрахунок показників фінансового стану господарський товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності / О. П. Фещенко // Бізнес інформ. – 2015. – № 2. – С.229–236.
6. Довгунь О. С. Моделювання впливу фінансового стану на доступ до кредитних ресурсів / О. С. Довгунь // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 225-239
7. Шпильовий В. А. Управлінські рішення в системі антикризового фінансового менеджменту на підприємствах машинобудування в Черкаській області / А. В. Шпильовий, Д. Б. Щербатих // Збірник наукових праць черкаського державного університету. Сер. :Економічні науки. – 2012- Вип. 32(1) - С. 127-130.

References.

1. Kal'na, T.A. (2015), *Ekonomicznyj analiz* [Economic analysis], Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine.
2. The State Statistics Committee of Ukraine [Electronic resource]. Access mode: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Chornobrovkina S.V. (2015), “Prolemy current state of the metal and engineering industry Ukraine”, *Visnyk NTU «KhPI»*, [Online], vol. 26, pp. 62-68
4. Bozhko V.P. (2013), “Analysis of the current state of the engineering industry of Ukraine”, *Biznes inform.*, [Online], vol. 4, pp. 190-194.
5. Feschenko O.P. (2015), “Calculation of the financial condition of economic partnerships with new forms of financial statements”, *Biznes inform.*, [Online], vol. 2, pp. 229–236.
6. Dovhun' O.S. (2012), *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku* [Management and Entrepreneurship in Ukraine: stages of development and problems], Lviv Polytechnic National University Publishing House, L'viv, Ukraine.
7. Shpyl'ovyy V.A., (2012) “Management decisions crisis in the system of financial management in engineering enterprises in Cherkasy oblast”, *Zbirnyk naukovykh prats' cherkas'koho derzhavnoho universytetu*. Ser. :Ekonomiczni nauky, [Online], vol. 32(1), pp. 127-130.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"